

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2026 – Volume 35, Issue 1, pp. 3–28
<https://doi.org/10.54431/jsi.884>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Hanze University of Applied Sciences /
NHL Stenden University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Inge Willems is docent-onderzoeker International social
work bij de Hogeschool Arnhem Nijmegen, met een focus

op eco-sociaal werk en klimaatrechtvaardigheid. E-mail:
i.willems@han.nl

Erik Jansen is lector Sociale Duurzame Praktijken aan HAN
University of Applied Sciences en adjunct professor aan de
Western Norway University of Applied Sciences (Bergen,
NO). E-mail: erik.jansen@han.nl

Thomas Kampen is hoogleraar Sociaal Werk aan de
Universiteit voor Humanistiek. E-mail: thomas.kampen@uvh.nl

Correspondence to: Inge Willems

E-mail: i.willems@han.nl

Category: Research

ECO-SOCIAAL WERK: EEN TRANSFORMATIEVE PRAKTIJK?

ECO-SOCIAL WORK: A TRANSFORMATIVE PRACTICE?

INGE WILLEMS,
ERIK JANSEN,
THOMAS
KAMPEN

SAMENVATTING

De literatuur over eco-sociaal werk roept op tot een transformatieve praktijk die bijdraagt aan een (klimaat)rechtvaardige wereld. Dit artikel onderzoekt de ambities en het potentieel van eco-sociale praktijken om bij te dragen aan rechtvaardigheid. Met behulp van Nancy Fraser's theorie, waarin zij erkenning, distributie en representatie onderscheidt als dimensies van rechtvaardigheid, analyseren we de transformatieve ambities van drie typen eco-sociale praktijken: eco-sociaal opbouwwerk, natuurinterventies en eco-sociale innovaties. De analyse laat zien dat opbouwwerk kan bijdragen aan alle drie de rechtvaardigheidsdimensies, maar wordt begrensd door de afhankelijkheid van lokale overheden. Natuurinterventies vergroten welzijn, maar blijven vaak instrumenteel en antropocentrisch. Eco-sociale innovaties bieden alternatieven voor een duurzamere en inclusievere economie, maar kampen met uitsluiting en de 'dempende' werking van institutionele inbedding. We concluderen dat eco-sociaal werk de potentie heeft om transformatieve rechtvaardigheid te bevorderen, mits het actief

inzet op professionele autonomie, wederkerige mens-natuurrelaties en radicale inclusie in duurzaamheidsinitiatieven.

TREFWOORDEN

Eco-sociaal werk, transformatieve rechtvaardigheid, sociale rechtvaardigheid, sociaal werk, duurzaamheid, opbouwwerk, natuurinterventies, eco-sociale innovatie, Nancy Fraser, antropocentrisme, ecocentrisme

ABSTRACT

The literature on eco-social work calls for transformative practice that contributes to a more just world. This article explores the ambitions and potentials of eco-social practice regarding social justice. Using Nancy Fraser's theory, in which she distinguishes between recognition, redistribution, and participation as dimensions of justice, we analyze the transformative potential of three types of eco-social practices: eco-social community work, nature interventions, and eco-social innovations. The analysis shows that community work can contribute to all three dimensions, but is limited by its dependence on local authorities. Nature interventions increase well-being and ecological awareness, but often remain instrumental and anthropocentric. Eco-social innovations offer alternatives for a more sustainable and inclusive economy, but struggle with exclusion and limiting effects of institutional embedding. We conclude that eco-social work has the potential to promote transformative justice, provided that it actively focuses on professional autonomy, reciprocal human-nature relationships, and radical inclusion in sustainability initiatives.

KEYWORDS

Eco-social work, transformative justice, social justice, social work, sustainability, community development, nature interventions, eco-social innovation, Nancy Fraser, anthropocentrism, ecocentrism

INLEIDING

De klimaatcrisis vormt een bedreiging voor mensen, dieren en ecosystemen, met disproportionele gevolgen voor gemeenschappen die hier het minst verantwoordelijk voor zijn (Lee et al., 2023). Het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) pleit daarom voor adaptatiestrategieën

gebaseerd op gelijkheid, inclusie en rechtvaardigheid. Ook in het sociaal werk staan deze waarden centraal. De internationale definitie van sociaal werk stelt dat sociaal werkers moeten werken aan 'de emancipatie van mensen', 'het vergroten van welzijn' en dat 'sociale rechtvaardigheid hiervoor fundamenteel is' (IFSW, 2010).

Daarmee ligt er een duidelijke taak voor het sociaal werk om te zorgen dat verduurzaming hand in hand gaat met rechtvaardigheid. Pleitbezorgers van eco-sociaal werk benadrukken dat de ecologische omgeving een enorme invloed heeft op de kwaliteit van leven van kwetsbare groepen en daarom onderdeel moet zijn van sociaal werk (Boetto, 2017; Powers, 2016). De Internationale Federatie van Social Workers (IFSW) organiseerde om die reden in 2022 een mondiaal online evenement met de titel: "Co-building a New Eco-Social World: Leaving No One Behind". In navolging van de IFSW dringt ook de Nederlandse beroepsorganisatie van het sociaal werk aan op de ontwikkeling van het eco-sociaal werk (De Brabander et al., 2022). Verschillende hogescholen hebben inmiddels lectoraten die zich bezighouden met (klimaat) rechtvaardigheid en sociaal werk (Hogeschool Arnhem Nijmegen, 2023; Hogeschool Inholland, 2022). En een landelijke survey liet zien dat ook sociaal werkers het belang van eco-sociaal werk zien, al weten zij nog niet goed hoe dat in de praktijk te brengen (Van den Berg et al., 2024). Zij willen zich inzetten om de sociale gevolgen van de klimaatcrisis en de energietransitie het hoofd te bieden, maar missen de tijd, ruimte en handvatten. Toch zijn er reeds eco-sociale ontwikkelingen zichtbaar. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een recent verschenen studie naar tien eco-sociale praktijken in Nederland (De Brabander et al., 2024) en een studieboek over eco-sociaal werk voor sociaal werk-opleidingen (De Brabander et al., 2025). In de praktijk zetten sociaal werkers zich in voor een sociale energietransitie en zijn zij betrokken bij verschillende duurzaamheidsprojecten, zoals sociale keukens en gemeenschapstuinen (De Brabander et al., 2024).

ECO-SOCIAAL WERK

Waar het sociaal werk traditioneel sterk mensgericht is, met de natuur hoogstens in een bijrol of als achtergrond voor menselijk handelen, staat in het eco-sociaal denken de relatie met de natuur centraal (De Brabander, 2023; Thysell & Cuadra, 2023). In de literatuur – waar dit type werk ook wordt aangeduid als *green social work*, waarmee de nadruk ligt op de integratie van ecologische en sociale rechtvaardigheid in de praktijk – wordt gepleit om als beroepsgroep een ecocentrische benadering te adopteren. De literatuur wijst echter ook op verschillende risico's van die ambitie. Duurzaamheid kan een project worden voor de *happy few* (Dominelli, 2013) en zo ongelijkheid verbergen of versterken. Een voorbeeld daarvan is hoe duurzaamheidsprojecten inheemse kennis onderdrukken en historische koloniale structuren bestendigen, waardoor

ECO-SOCIAAL WERK: EEN TRANSFORMATIEVE PRAKTIJK?

gemarginaliseerde groepen buitengesloten blijven (Jhagroe, 2024). In het algemeen valt op dat er hoge verwachtingen zijn van eco-sociaal werk, maar dat er nog weinig empirisch onderzoek naar is gedaan. Eco-sociaal werk wordt veelal als een conceptueel kader beschreven (Rambaree, 2024), maar het blijft onduidelijk in hoeverre er echte praktijkvoorbeelden van bestaan.

Eco-sociaal werkers hebben volgens Boetto (2017) een belangrijke rol in het nastreven van transformatieve rechtvaardigheid. Transformatieve rechtvaardigheid is een benadering van rechtvaardigheid die verder gaat dan het herstellen van schade of het corrigeren van ongelijkheid. In plaats van alleen symptomen aan te pakken, richt het zich op de oorzaken: het grondig veranderen van de structuren, systemen en relaties die ongelijkheid, onderdrukking of milieuschade in stand houden. Hoewel lokaal opererende eco-sociaal werkers de mondiale structuren die klimaatverandering veroorzaken natuurlijk niet eigenhandig kunnen veranderen, zouden zij wel op lokaal niveau kunnen werken aan verandering van denken, voelen en doen. Er is echter nog weinig empirisch onderzoek naar de bijdrage van sociaal werkers aan transformatieve rechtvaardigheid.

In dit artikel maken we de balans op van wat er wel aan onderzoek bekend is over eco-sociaal werk praktijken en hoe zij bijdragen aan rechtvaardigheid. Daarvoor gebruiken wij de drie rechtvaardigheidsdimensies van Nancy Fraser als kader: erkenningsrechtvaardigheid, distributieve rechtvaardigheid en representatierechtvaardigheid. In onze analyse van de literatuur kijken we via iedere dimensie wat de betreffende categorie van eco-sociaal werk bijdraagt aan rechtvaardigheid. Erkenningsrechtvaardigheid gaat daarbij over wie wordt gewaardeerd als volwaardige participant, welke kennis centraal wordt gesteld en wiens stem wordt gehoord, bijvoorbeeld de mate waarin wordt geluisterd naar gemarginaliseerde groepen met niet-westerse en ecocentrische wereldbeelden. Distributieve rechtvaardigheid gaat over het (her)verdelen van diensten en middelen ter bevordering van sociale gelijkheid. Dan hebben we het bijvoorbeeld over een rechtvaardige verdeling van de lasten van de klimaatcrisis en de baten van de energietransitie. Representatierechtvaardigheid is gericht op de mate waarin eco-sociale interventies politieke participatie stimuleren en beslissingsmacht delen met gemarginaliseerde groepen en hun invloed op beleid versterken. Volgens Fraser is deze laatste dimensie cruciaal: groepen kunnen wel formeel erkenning krijgen - bijvoorbeeld wanneer projecten benadrukken dat iedereen welkom is - maar toch uitgesloten blijven van echte invloed (Fraser, 2008).

Daarbij onderzoeken we ook of eco-sociaal werk bij kan dragen aan transformatieve rechtvaardigheid. Fraser (2008) onderscheidt affirmatieve en transformatieve strategieën. Affirmatieve strategieën zijn gericht op het corrigeren van ongelijkwaardigheid, zonder dat deze iets fundamenteel veranderen aan de structuren die deze ongelijkwaardige verhoudingen tot stand

brengen. Volgens Fraser zorgt het streven naar affirmatieve rechtvaardigheid voor de bestendiging van ongelijkheid, doordat het ongelijkheid op basis van bijvoorbeeld sociaal-economische klasse of identiteit intact laat. Met transformatieve strategieën doelt ze op interventies die juist iets veranderen aan structuren die onrechtvaardige ongelijke verhoudingen in de samenleving voortbrengen of bestendigen. Voor eco-sociaal werk is dit relevant, omdat eco-sociale praktijken zouden moeten zorgen voor transformatieve rechtvaardigheid. De vraag is dus of interventies gericht zijn op louter het verminderen van onrechtvaardige uitkomsten van systemen, of ook op bevordering van rechtvaardigheid door systeemverandering.

METHODE

Om deze vraag te beantwoorden is begin 2025 een literatuurverkenning uitgevoerd in ASU, Web of Science en Google Scholar. De zoektermen omvatten ecologische begrippen zoals *climate change*, *sustainability*, *eco*, *green*, *deep ecology*, *ecofeminism*, en *planetary health* en rechtvaardigheidstermen zoals *climate justice*, *environmental justice*, *ecological justice*, *green justice*, en *eco-justice* in combinatie met termen uit het sociaal werkveld, waaronder *social work*, *community work*, *social casework*, en *social professional*. De zoekstrategie was erop gericht om literatuur te identificeren die eco-sociale praktijken, de rol van sociaal werk en rechtvaardigheidsdimensies belicht. Na het verwijderen van de dubbelingen leverde dat 704 hits op.

Om de selectie te verfijnen is als inclusiecriteria gehanteerd: Artikelen die eco-sociale praktijkvoorbeelden en concrete praktijkinterventies bespreken, ook wanneer zij rechtvaardigheid als concept niet of niet uitvoerig behandelen. Uitgesloten werden artikelen die alleen theoretische of conceptuele bijdragen bevatten. Na toepassing van deze criteria bleef een selectie van 212 artikelen over. Deze selectie is uitgevoerd door de eerste auteur.

In deze artikelen is gericht gezocht naar passages over praktijkvoorbeelden, concrete interventies en spanningsvelden met betrekking tot rechtvaardigheid. Op basis van de literatuur zijn de meest prominente type praktijken gecategoriseerd: eco-sociaal werk bij rampen en crisissen, internationaal eco-sociaal werk, community-based eco-sociaal werk, natuurinterventies, eco-sociale innovaties. De indeling is exploratief en inductief tot stand gekomen. Deze ordening is bedoeld als eerste verkenning, niet als definitieve typologie. Hierbij dient opgemerkt te worden dat verschillende artikelen meerdere interventietypes bespreken, waardoor overlap tussen categorieën voorkomt.

Hoewel er ook in Nederland sprake is van een toename van eco-sociale praktijken, blijktend uit projectbeschrijvingen, websites en beleidsdocumenten, kwamen er uit de literatuurverkenning geen Nederlandse praktijkvoorbeelden naar voren. De reden hiervoor is vermoedelijk dat deze praktijken nog niet systematisch zijn onderzocht.

Tabel 1: Aantal artikelen en regio per categorie.

Categorie	Aantal artikelen	Globale regio
Internationaal	28	Afrika (Kenia, Mauritius, Senegal); Azië
eco-sociaal werk	Waarvan 4 boekhoofdstukken	(Oman); Europa (Duitsland, UK, Zweden); Latijns-Amerika (Chili, Peru); Midden- Amerika; Noord-Amerika (VS); Oceanië (Australië, Nieuw-Zeeland)
Eco-sociale rampenrespons	37 Waarvan 5 boekhoofdstukken	Afrika (Kenia, Oeganda, Zimbabwe); Azië (China, Taiwan, India, Indonesië); Europa (UK, Scandinavië, Griekenland); Latijns-Amerika (Chili); Noord-Amerika (VS, Canada, Mexico); Oceanië (Australië, Nieuw-Zeeland)
Eco-sociaal opbouwwerk	92 Waarvan 18 boekhoofdstukken	Afrika (Malawi, Zimbabwe, Zuid- Afrika); Azië (China, India, Zuid-Korea); Europa (België, Duitsland, Finland, Italië, Portugal, Zweden, UK); Latijns-Amerika (Chili, Colombia, Peru); Noord-Amerika (Canada, VS); Oceanië (Australië)
Eco-sociale natuurinterventies	24 Waarvan 2 boekhoofdstukken	Azië (China, Israël, Australië); Europa (Denemarken, Finland, Italië, UK); Noord- Amerika (Canada)
Eco-sociale innovaties	31 Waarvan 3 boekhoofdstukken	Azië (China, Indonesië); Europa (België, Finland, Italië, Portugal, Spanje, Zweden, UK); Noord-Amerika (VS)

Beperkingen van de studie

Hoewel de zoekstrategie uitgebreid was, is deze studie niet opgezet als een systematisch review. Er zijn dus geen dubbele screenings en formele kwaliteitsbeoordelingen toegepast. Daarnaast is de ordening tot stand gekomen op basis van een eerste verkenning van de literatuur.

Tabel 1 laat zien dat het grootste deel van de literatuur over community eco-sociaal werk gaat, op afstand gevolgd door post-disaster social work. De geselecteerde literatuur omvat studies van vrijwel alle werelddelen. Omdat wij als onderzoekers werkzaam zijn in het globale Noorden, focussen we in dit onderzoek op de drie categorieën die daar het sterkst vertegenwoordigd zijn: community eco-social work, nature-based interventions en eco-sociale innovaties.

Analyse

Voor dit artikel richten wij ons met name op de drie categorieën: eco-sociaal opbouwwerk, natuurinterventies en eco-sociale innovaties. Bij de overige categorieën (rampen/crises en internationaal eco-sociaal werk) blijven we bij een conceptuele beschrijving, vanwege het beperkte beschikbare empirische materiaal.

In de analyse per categorie hanteren we Frasers dimensies van rechtvaardigheid om systematisch te evalueren in hoeverre het betreffende type eco-sociale praktijken bijdraagt aan rechtvaardigheid. Daarbij hanteren we de volgende analysecriteria:

1. Een eco-sociaal werkpraktijk draagt bij aan **erkenningsrechtvaardigheid** als het tracht doelgroepen te bereiken die normaal worden buitengesloten, en hun bijdrage als kennis beoogt te waarderen die anders onbenut blijft.
2. Deze draagt bij aan **distributieve rechtvaardigheid** als het baten en lasten van klimaatschade en de klimaattransitie probeert te herverdelen.
3. En de praktijk draagt bij aan **representatierechtvaardigheid** als het doel is beslissingsmacht te delen met gemarginaliseerde groepen en de politieke invloed van de doelgroep te versterken.

We gebruiken Frasers onderscheid tussen affirmatieve en transformatieve rechtvaardigheid om inzicht te krijgen in de transformatieve potentie van de praktijk. Hierbij gaat het om de vraag

waarop eco-sociale interventies zich richten. Als een eco-sociaal werkpraktijk zich alleen richt op het tegengaan van onrechtvaardige uitkomsten, is er sprake van een bijdrage aan affirmatieve rechtvaardigheid. Als de eco-sociaal werkpraktijk ook probeert veranderingen aan te brengen aan het systeem en de structuren van onrechtvaardigheid, dan spreken we over een bijdrage aan transformatieve rechtvaardigheid.

Voor elke categorie beantwoorden wij de volgende drie vragen: (1) in hoeverre beoogt deze benadering een vorm van rechtvaardigheid? (2) in hoeverre slagen zij daarin volgens de literatuur? En (3) in hoeverre dragen zij volgens de lens van Fraser bij aan transformatieve rechtvaardigheid?

EEN TYPOLOGIE VAN THEMA'S

Internationaal eco-sociaal werk en eco-sociale rampenrespons

Hoewel we internationaal eco-sociaal werk en eco-sociale rampenrespons niet verder uitdiepen gaan we wel kort op deze praktijken in. Internationaal eco-sociaal werk richt zich op het aanpakken van structurele, mondiale uitdagingen veroorzaakt door klimaatverandering en heeft een macro-perspectief. Het streeft naar het bevorderen van rechtvaardigheid en duurzame samenwerking tussen sociaal werkers en gemeenschappen wereldwijd. In dit werk ligt de nadruk op empowerment, solidariteit en structurele verandering, in tegenstelling tot afhankelijkheid van westerse hulpstructuren (Kaffrell-Lindahl & Sewpaul, 2026). Een concreet initiatief is het *People's Charter for an Eco-Social World*, opgesteld door de Internationale Federatie van Sociaal Werkers. Dit levend document roept wereldleiders op tot vrede, sociale rechtvaardigheid, ecologische integriteit en erkenning van de rechten van niet-menselijke wezens (Rao Dhananka et al., 2023). Internationaal eco-sociaal werk probeert via dergelijke allianties mondiale erkenning en solidariteit te bevorderen, waarbij lokale gemeenschappen in besluitvorming worden betrokken en rechtvaardigheid centraal staat. Dit draagt bij aan erkenningsrechtvaardigheid omdat het gaat om het aandacht vragen voor groepen die het meest geraakt worden door klimaatverandering, aan distributieve rechtvaardigheid door aandacht te vragen voor historische verantwoordelijkheden van het mondiale noorden, en aan representatierechtvaardigheid door lokale gemeenschappen actief te betrekken bij besluitvorming. Het is vooralsnog niet duidelijk of deze initiatieven daadwerkelijk bijdragen aan distributieve rechtvaardigheid, omdat concrete herverdeling of compensatie moeilijk realiseerbaar is vanwege het abstracte en macrogerichte karakter van het werk. Internationaal eco-

sociaal werk wil daarentegen wel bijdragen aan transformatieve rechtvaardigheid, omdat het zich richt op mondiale verhoudingen en bouwt aan allianties die oude – politieke, sociale, economische - machtsstructuren bevragen (Rao Dhananka et al., 2023).

Rampenrespons vormt een ander domein van eco-sociaal werk, met een meer reactieve en lokaalgerichte aanpak. Het richt zich op het versterken van gemeenschappen in de nasleep van natuurrampen, zoals overstromingen of extreme hitte, die door klimaatverandering verergerd worden (Dominelli, 2013). In tegenstelling tot internationale, structurele initiatieven zijn deze interventies vaak kortdurend en westers georiënteerd, met focus op onmiddellijke hulp en herstel. Toch kan eco-sociaal werk in rampenrespons bijdragen aan rechtvaardigheid. Deze benadering beoogt bij te dragen aan distributieve en erkenningsrechtvaardigheid omdat zij gericht is op het (her)verdelen van hulpbronnen bij crises en het beschermen van de groepen die het meest geraakt worden door klimaatverandering (Alston et al., 2019). Ook benadrukt eco-sociale rampenrespons dat lokale gemeenschappen zelf actief betrokken moeten worden (Dominelli, 2014) wat bijdraagt aan participatieve rechtvaardigheid. Het reactieve en incidentele karakter van rampenrespons bemoeilijkt echter de transformatieve impact (Cleary & Dominelli, 2020), en er zijn nog weinig expliciete praktijkvoorbeelden van eco-sociaal werk in deze context. Dit betekent echter niet dat het minder belangrijk is en ook in Europa steeds belangrijker wordt. De COVID-crisis liet bijvoorbeeld zien dat in tijden van crisis, Belgische sociaal werkers essentieel waren in het lokaliseren van en hulp bieden aan de kwetsbaarste groepen (Hermans et al., 2025). De ervaringen met watersnoodramp in 2021 in grote delen van Duitsland, België en Limburg hebben opbouwwerkers overtuigd van het belang van eco-sociaal werk (Bot, 2023). Dergelijke crisissituaties maken de dubbele rol van (eco)sociaal werkers duidelijk: het bieden van individuele hulpverlening, maar ook het rechtvaardig herstellen van gemeenschappen en het bevorderen van duurzame leefomgevingen.

Vanwege het beperkte aantal uitgewerkte praktijkvoorbeelden zullen internationaal eco-sociaal werk en rampenrespons in dit artikel minder centraal staan dan andere categorieën van eco-sociaal werk.

Eco-sociaal opbouwwerk

Met eco-sociaal opbouwwerk (community eco-social work) bedoelen we het eco-sociaal werk dat gericht is op gemeenschappen. Deze praktijken richten zich grofweg op twee doelen. Ten eerste het mobiliseren van gemeenschappen om op te komen voor een veilige en gezonde

leefomgeving, met aandacht voor het recht op schoon water, schone lucht, en voedselzekerheid (Case, 2017; Downey et al., 2023; Joyner et al., 2024; Lysack, 2015; Nyahunda, 2021; Ramírez Naranjo, 2022). Ten tweede het ondersteunen van inwoners in het zelf verduurzamen van hun woning, het veerkrachtiger maken van de gemeenschap en het creëren van bewustwording rondom duurzaamheid (Hasan et al., 2021; Louis et al., 2019; Pavani & Ganugi, 2024; Peeters, 2012; Pfeifer, 2016; Rambaree et al., 2022). Mason et al. (2022) onderstrepen dat door in hun scoping review te laten zien dat sociaal werkers zich bezighouden met zowel het mobiliseren van gemeenschappen (bijvoorbeeld tegen vervuiling door fossiele brandstoffen) als het ondersteunen van inwoners bij het verduurzamen op lokaal niveau (zoals zonne-energie-initiatieven en energie-efficiëntie in woningen). Ook in Nederland speelt een groeiende groep opbouwwerkers – verenigd in het professionele collectief Krachtproef – een actieve rol bij het verduurzamen van wijken. Naast het initiëren van lokale duurzaamheidsprojecten, zet deze groep zich landelijk in voor een prominenter positie binnen de energietransitie, met als doel deze transitie eerlijker en inclusiever te laten verlopen.

Eco-sociaal opbouwwerk beoogt bij te dragen aan drie vormen van rechtvaardigheid. Ten eerste tracht het bij te dragen aan participatieve rechtvaardigheid door gemarginaliseerde gemeenschappen aan te moedigen om zelf invloed uit te oefenen op besluitvorming over hun leefomgeving (Appleby et al., 2017; Vicario et al., 2025).

Eco-sociaal opbouwwerk beoogt ook bij te dragen aan erkenningsrechtvaardigheid: in plaats van het top-down opleggen van ideeën over duurzaamheid draait eco-sociaal opbouwwerk om het in gelijkwaardigheid leren van lokale kennis (Boetto, 2017; Teixeira et al., 2022). Het erkent en versterkt de stem van gemarginaliseerde bewoners en groepen die niet gehoord worden over de gevolgen van klimaatschade en de mogelijkheden van verduurzaming.

Ten slotte is eco-sociaal opbouwwerk gericht op het bevorderen van distributieve rechtvaardigheid. Bijvoorbeeld door het aankaarten van een onevenredige blootstelling aan ongezonde leefomgevingen en de *slow violence* (Krings & Schusler, 2020) die dit veroorzaakt. Aangezien klimaatverandering een gradueel en traag verlopend proces is, blijft stapsgewijze schade aan de leefomgeving vaak onopgemerkt. Door het adresseren en bestrijden van dergelijke *slow violence* werkt eco-sociaal opbouwwerk aan het toegankelijk maken van duurzame omgevingen, ook voor gemarginaliseerde groepen.

De meeste voorbeelden uit de literatuur zijn case-studies waar een eco-sociaal retroperspectief gepast zou zijn, waarbij vervolgens specifieke interventies worden besproken voor verdere ontwikkeling van de praktijk. Duurzame gemeenschapsinitiatieven worden voorgesteld als voorbeeld voor hoe eco-sociaal opbouwwerk zich verder kan ontwikkelen (Teixeira et al., 2022). Illustratief zijn hier de artikelen over gemeenschappen en schoon water in Canada en Australië (Case, 2017; Downey et al., 2023). Waar Case (2017) opbouwwerk expliciet verbindt aan community organizing en sociale actie rond toegang tot schoon water, benadrukken Downey et al. (2023) vooral het belang van erkenning en participatie van gemeenschappen in watergerelateerde besluitvorming en de rol eco-sociaal werk daarin kan spelen. Andere studies laten zien dat inheemse groepen met een gemeenschapsgerichte benadering kunnen worden ondersteund in hun gevecht tegen landdestructie en voor autonomie (Billiot et al., 2022; Smith Ahern, 2020). Een casestudie in Zuid-Afrika illustreert waarom vrouwen en kinderen in rurale gebieden geholpen zijn met opbouwwerkers die een intersectionele lens hebben, omdat deze doelgroep de meeste last ervaart van klimaatverandering op economisch en sociaal gebied (Nyahunda et al., 2021). Al deze artikelen verwijzen naar rechtvaardigheid als belangrijkste reden voor de ontwikkeling van eco-sociaal werk. Hier wordt meestal verwezen naar distributief onrecht; namelijk het feit dat al gemarginaliseerde groepen het hardst geraakt worden door de klimaatcrisis en vervuilde industrieën die deze veroorzaken. De voorgestelde interventies zijn echter expliciet gericht op erkennings- en participatieve rechtvaardigheid: het adresseren van onrecht voor groepen die niet worden gezien en het bouwen aan invloed van onderop.

De artikelen die documenteren hoe eco-sociale interventies al worden uitgevoerd door opbouwwerkers zijn schaars. Hasan et al. (2021) laten zien hoe lokale netwerken, vrijwilligers, en sociaal werkers via gemeenschapsgerichte interventies worden ingezet om kwetsbare bewoners te bereiken en te ondersteunen tijdens hittegolven. Deze interventies tonen hoe opbouwwerk in samenwerking met de gemeenschap en zorgpartners kan bijdragen aan het verminderen van ecologisch gerelateerde gezondheidsrisico's in het dagelijks leven.

In Europa richten de interventies zich op het vergroten van sociale duurzaamheid, ook vanuit het perspectief van rechtvaardigheid (Pavani & Ganugi, 2024; Peeters, 2012). Opbouwwerkers moeten interprofessioneel samenwerken om impact te maken en oog hebben voor ongelijkheid als het gaat om gezondheid en leefomgeving. Barthel et al. (2022) laten bijvoorbeeld zien hoe opbouwwerk kan bijdragen aan het opbouwen van lokale netwerken en het ondersteunen van bewoners in collectieve zelforganisatie rond gedeelde groene ruimtes. Nöjd et al. (2024) laten zien dat opbouwwerkers in Finland eco-sociaal werk kunnen vormgeven door bewoners te betrekken

bij lokale milieuprojecten, participatie te faciliteren en kwetsbare groepen te ondersteunen, waarbij het succes sterk afhangt van organisatorische steun en lokale contextfactoren zoals stedelijkheid, sociale cohesie en bestaande netwerken.

Toch blijkt dat verduurzamingsinitiatieven niet automatisch tot meer rechtvaardigheid leiden. Duurzaamheidsinitiatieven verkleinen namelijk niet automatisch armoede en ongelijkheid, en sommigen hebben het tegenovergestelde effect (Anguelovski, 2023). De literatuur impliceert dat opbouwwerkers alert moeten zijn op processen als groene gentrificatie – waarbij verduurzaming door de opdrijving van huizenprijzen niet meer breed toegankelijk is en waarbij gemarginaliseerde groepen de wijk uit worden gedreven (Cauwels, 2022; Krings & Schusler, 2020). Dit zorgt voor meer distributief onrecht. Naast deze inzichten uit de literatuur wijzen Nederlandse praktijkbronnen op aanvullende spanningen. Zo voelen bijvoorbeeld migrantengemeenschappen in Nederland zich vaak onvoldoende betrokken bij de energietransitie, wat raakt aan erkennings- en representatierechtvaardigheid (Odekerken et al., 2021). Hier ontstaat ons inziens een spanningsveld voor opbouwwerkers: wanneer zij samenwerken met overheidspartijen die verduurzamingsbeleid vormgeven, kan hun rol als onafhankelijke belangenbehartiger van (alle) bewoners worden aangetast.

Een voorbeeld uit de praktijk waarbij sprake is van erkennings-, representatie- en distributieve rechtvaardigheid is de Live + Breathe -campagne in Londen, een gemeenschapsgericht initiatief waarbij sleutelfiguren in de wijk samen met jongeren en andere wijkbewoners werken aan bewustwording en beleidsbeïnvloeding rond luchtvervuiling in de stad (Live + Breathe, z.d.). Bewoners uit de meest getroffen wijken worden actief betrokken, hun verhalen staan centraal, en onrechtvaardige milieuschade wordt zichtbaar gemaakt. Dit soort projecten zijn op gericht op transformatieve rechtvaardigheid: zij richten zich op de verantwoordelijkheid van de overheid om te zorgen voor een gezonde leefomgeving. Daarmee willen ze veranderingen aanbrengen aan een onrechtvaardig systeem. Bovendien proberen ze met een bottom-up benadering ook de positie van jongeren en inwoners te versterken, waarmee ze werken aan meer democratische invloed voor de gemeenschap.

Literatuuronderzoek laat zien dat eco-sociaal opbouwwerk met name bijdraagt aan erkennings- en representatierechtvaardigheid, terwijl distributieve rechtvaardigheid kwetsbaar blijft en soms zelfs onder druk komt te staan. Eco-sociaal opbouwwerk kan ook transformatieve rechtvaardigheid bevorderen, als dat zich richt op de systemische kant van duurzame transitie, door bijvoorbeeld campagnes, interprofessioneel samenwerken en beleidsbeïnvloeding. Eco-sociaal werk wordt door

de literatuur opgeroepen om zich aan te sluiten bij gemeenschapsinitiatieven. Door bij te dragen aan verduurzamingsprojecten die collaboratief en van onderaf worden georganiseerd, voorkomen ze dat ze onbedoeld bijdragen aan uitsluiting van gemarginaliseerde groepen en toenemende sociale ongelijkheid.

Eco-sociale natuurinterventies

Eco-sociale natuurinterventies zijn gestoeld op *biophilia* (Willoughby, 2020): het idee dat de mens een inherente behoefte heeft om verbinding te maken met de natuur. Dit idee staat ook centraal in de filosofie van Ubuntu (Twikirize et al., 2023). Eco-sociale natuurinterventies gaan uit van gelijkwaardigheid tussen mens en natuur, en zijn gebaseerd op het ecocentrisme: een alternatief voor het antropocentrisme, waarin juist de mens centraal staat. Gelijkwaardigheid betekent dat natuur niet zozeer als decor, maar als co-actor functioneert. Ecocentrisme zet zich af tegen westerse omgangsvormen met de natuur die ongelijkwaardig en extractief zijn, waarbij zij ook gemarginaliseerde groepen onevenredig treft (Besthorn & McMillen, 2002). Deze ideeën staan centraal in onder meer de stromingen van *deep ecology* en het ecofeminisme.

In het algemeen kunnen natuurinterventies gericht zijn op het bevorderen van welzijn van de mens en van de natuur (ecologisch welzijn). Contact met de natuur kan namelijk helend zijn voor de mens, maar kan ook zorgen voor bewustwording van onze relatie met – en daarmee verantwoordelijkheid voor – de natuur (Boetto, 2017). Wanneer natuurinterventies niet alleen gericht zijn op menselijk welzijn, maar ook bijdragen aan het welzijn van de natuur, spreken we van eco-sociale natuurinterventies (Obeng et al., 2023). Deze interventies kunnen gericht zijn op het individu, maar bijvoorbeeld ook op groepen, kinderen en families. Een voorbeeld uit Nederland is het initiatief Bloei & Groei (z.d.) in Amsterdam, waar vrouwen via tuin- en natuurprojecten actief betrokken worden bij hun omgeving. Het project beoogt bevordering van welzijn, sociale verbondenheid en relatie met de natuur.

In de literatuur over natuurinterventies staat rechtvaardigheid als concept meestal niet expliciet centraal. Een uitzondering hierop zijn de artikelen over gemeenschapstuinieren. Een illustratief voorbeeld waarbij rechtvaardigheid voor gemarginaliseerde groepen centraal staat is Milbourne (2012), die gemeenschapstuin-projecten in achtergestelde wijken onderzoekt. Bewoners creëren hierbij – ondanks gebrekkige leefomgeving en toegang tot natuur – zelf groene ruimtes die bijdragen aan welzijn, sociale verbondenheid en bewustwording van de lokale omgeving. Hoewel

sociaal werkers niet in alle projecten aanwezig zijn, laat het zien hoe natuurinterventies ook vanuit sociaal rechtvaardigheidsperspectief kunnen ontstaan. De meerwaarde voor de natuur bleef hier echter impliciet.

Hoewel de meeste artikelen dit zelf niet benoemen, zijn de meeste eco-sociale natuurinterventies ook gericht op erkenningsrechtvaardigheid. Er is namelijk vaak expliciete aandacht voor inheemse of lokale kennis over de relatie met de natuur. Deze initiatieven verwelkomen andere manieren van weten en zijn, aansluitend bij inheemse ideeën over onze verhouding met de natuur (Labron, 2022). Deze inclusie van andere kennisvormen dan westerse kennis draagt bij aan epistemische rechtvaardigheid (Fricker, 2003), een vorm van erkenningsrechtvaardigheid waarbij iemands positie als kennisdrager wordt geëvalueerd. Niet-westerse kennisbronnen benadrukken de relatie tussen mens en natuur. Op basis van deze inzichten worden initiatieven ontwikkeld als wildernis therapie, diervverzorging, outdoor programma's, therapeutisch tuinieren, zorgboerderijen en bosbaden (Obeng et al., 2023), die beogen bij te dragen aan duurzaam welzijn en een versterkte relatie met de natuur.

Transformatieve rechtvaardigheid zou hier kunnen worden opgevat als paradigmashift van het antropocentrisme (mens-centraal) naar het ecocentrisme (ecosysteem-centraal). Een paradigmashift zorgt namelijk voor een andere manier van realiteit ervaren, en dus richt zich op de systemische kant van onrecht. Hieraan kan worden bijgedragen wanneer interventies de eenzijdige relatie met de natuur problematiseren en de structuren van de uitbuiting van de natuur bevechten. Toch blijkt uit onderzoek naar natuurinterventies binnen het sociaal werk dat deze nog vaak louter worden ingezet ter bevordering van mentaal welzijn, bijvoorbeeld na trauma of verlies of bij ervaringen van sociale uitsluiting (Slattery et al., 2023). Deze interventies zijn therapeutisch en instrumenteel van aard: de natuur fungeert vooral als decor of middel voor menselijk welbevinden. Zulke interventies leveren welzijnswinst op, maar de natuur blijft ondergeschikt aan menselijke belangen en daarom dragen zij niet bij aan transformatieve rechtvaardigheid (Boetto, 2017).

Onderzoek laat echter zien dat er ook natuurinterventies zijn die wel ecologisch bewustzijn vergroten (Levin & Nevo, 2024; Slattery et al., 2023; Wang et al., 2023). Een concreet voorbeeld van een interventie die sociale actie en ecologische bewustwording combineert, is een project in Beijing waarin een *green social work*-model werd ontwikkeld om stedelijke gezinnen in groene educatie te betrekken. Deze aanpak bracht ouders en kinderen samen rond praktische milieuvraagstukken met sociale én ecologische waarde, waarbij participatie, reflectie en emotionele verbinding met omgeving centraal stonden. Op die manier droegen ze bij aan zowel sociale

cohesie als een verdiept ecologisch bewustzijn (Hou et al., 2020). Deze interventies omarmen expliciet een wederkerig wereldbeeld, zoals *land-based healing* in inheemse contexten gericht is op zowel persoonlijke heling als op het rituele en spirituele onderhouden van de relatie tussen mens en natuur. Labron (2022) illustreert met diens onderzoek dat dit soort praktijken bijdragen aan de emancipatie van gemarginaliseerde inheemse gemeenschappen. Maar ook in een westerse context kan een dergelijke wederkerige benadering worden toegepast. Een voorbeeld daarvan is een tuinierenproject tijdens de covidcrisis, dat gezinnen niet alleen dichterbij elkaar bracht, maar ook een groenere levensstijl stimuleerde (Wang et al., 2023). Een eco-sociaal natuurprogramma in een Deense vrouwenopvang gebaseerd op Shinrin-yoku (bosbaden), bestond uit stil zijn en wandelen in de natuur, rituelen en reflectieve gesprekssessies, verspreid over een periode van vier jaar. Het programma droeg bij aan zelfvertrouwen van de deelnemers en werkte therapeutisch, maar zorgde ook voor een relationeel wereldbeeld en een versterkt ecocentrisch perspectief (Lytzen & Kineweskwêw, 2024).

Onderzoek laat zien dat eco-sociale natuurinterventies vooral bijdragen aan erkenningsrechtvaardigheid, omdat zij een wederkerige omgang met de natuur bevorderen en daarmee inspiratie nemen van inheemse kennis (Besthorn, 2012; Gray & Coates, 2012). We hebben het dan eigenlijk over epistemische rechtvaardigheid (Fricker, 2003). Maar dat wil nog niet zeggen dat eco-sociale natuurinitiatieven bijdragen aan transformatieve rechtvaardigheid. Daarvan is volgens Fraser pas sprake als onderliggende structuren die onrecht veroorzaken worden veranderd. Natuurinterventies in Nederland lijken nog voornamelijk gericht op de eenzijdige meerwaarde van de natuur voor menselijk welzijn.

Eco-sociale innovaties

Eco-sociale innovaties zijn initiatieven die sociale, ecologische en economische doelen combineren en vaak hun oorsprong vinden buiten het sociaal werk. Voorbeelden zijn circulaire praktijkplekken, gemeenschapstuinen en buurtrestaurants. Volgens de literatuur hebben deze initiatieven veel potentie voor eco-sociaal werk, omdat zij naast verduurzaming sterk gericht zijn op de behoeften van de gemeenschap en inclusie van mensen in kwetsbare situaties (Matthies et al., 2020). Het concept van eco-sociale innovaties is relatief nieuw en wil de brug slaan tussen sociale innovaties en een eco-sociaal wereldbeeld. Een voorbeeld van eco-sociale innovatie in Nederland is de Voedselhub in Nijmegen (Huis van Compassie, z.d.). Het initiatief oogst lokaal voedsel bij boeren en verdeelt dit via sociale restaurants door de stad. Professionals, vrijwilligers en deelnemers zijn gezamenlijk betrokken, waarbij rollen en hiërarchieën minder strak zijn afgebakend. Het project

werkt bovendien samen met groepen die vaak buiten het bereik van sociaal werk blijven, zoals mensen zonder vaste verblijfplaats en/of verblijfspapieren.

Eco-sociale innovaties kunnen bijdragen aan distributieve rechtvaardigheid, doordat zij alternatieve, meer gelijkwaardige manieren van samenleven proberen te realiseren. Initiatieven zijn opgezet door sociale ondernemers, activisten of kunstenaars, die progressieve ideeën hebben over een sociale en duurzame economie. Daarnaast sluiten zij aan bij participatieve en erkenningsrechtvaardigheid, omdat zij het betrekken van gemeenschappen stimuleren en bestaande kennis en vaardigheden waarderen. Vaak zijn dit soort initiatieven plekken voor mensen die geen werk kunnen vinden of mensen die na een onstabiele periode weer willen integreren op een werkplek. Artikelen over eco-sociale innovaties laten zien dat dit soort initiatieven daadwerkelijk bijdragen aan participatieve en distributieve rechtvaardigheid: een Italiaans project van eco-sociale landbouw draagt bij aan empowerment van kwetsbare mensen en voorziet de lokale gemeenschap van duurzaam voedsel (Nikli et al., 2020). Andere voorbeelden tonen hoe kunst en cultuur kan zorgen voor zowel bewustzijn over het klimaat als werkgelegenheid (Marques & Fernández-Pacheco, 2020), en hoe sociaal werkers gemeenschappen helpen met innovatieve energieprojecten om energiearmoede en werkloosheid aan te pakken (Revanth et al., 2025).

Toch is bijdragen aan rechtvaardigheid niet vanzelfsprekend voor eco-sociale innovaties. Ze hebben soms moeite om een divers publiek te bereiken en ontstaan dikwijls in niches van specifieke deelnemers, waardoor ze moeilijk toegankelijk zijn voor andere groepen (Matthies et al., 2020; Matutini et al., 2023). Dit kan leiden tot uitsluiting, zoals ook zichtbaar bij duurzame burgerinitiatieven waar vooral hoogopgeleide witte burgers aan bijdragen. Andere groepen, zoals burgers met een migratieachtergrond blijven dan ondervertegenwoordigd en profiteren minder (Igalla & Van Meerkerk, 2015). Daarmee raken eco-sociale innovaties aan alle vormen van rechtvaardigheid: als opbrengsten ongelijk verdeeld zijn, ontbreekt distributieve rechtvaardigheid, en als alleen dominante perspectieven worden meegenomen, ontbreekt erkennings- en participatieve rechtvaardigheid. Een voorbeeld uit China toont aan hoe sociaal werkers juist kunnen bewaken dat eco-sociale innovatie rondom ecologische landbouw en financiële zekerheid ten goede komt aan de gemeenschap (Ku & Kan, 2020). Zij functioneren als initiator, als brug tussen instituten en de gemeenschap en als brug tussen de rurale en stedelijke groepen. Een vergelijkbaar project in Indonesië toonde aan dat sociaal werkers onmisbaar waren in het creëren van empowerment en bewustzijn, waarbij advies over duurzame maatregelen voor de toekomst heel belangrijk was (Ramdani et al., 2022).

Wat betreft transformatieve rechtvaardigheid nemen eco-sociale innovaties een bijzondere positie in. Doordat zij zich vaak op het snijvlak van disciplines bevinden - sociaal werk, sociale innovatie, en inhoudelijke domeinen zoals voedsel, energie of mobiliteit – kunnen zij bijdragen aan structurele verandering. Grassrootsinitiatieven die voortkomen uit ideologische netwerken en niches buiten de gevestigde orde zijn volgens Matthies et al. (2020) kansrijke plekken voor transformatie. Als deze initiatieven dan ook zorgen voor meer gelijkheid in verdeling, zeggenschap en erkenning, dragen eco-sociale innovaties bij aan transformatieve rechtvaardigheid. Tegelijkertijd schuilt er een risico in institutionele inbedding of samenwerking met commerciële partijen. Zo kan maatschappelijk verantwoord ondernemen wel leiden tot inclusieve projecten, maar zonder dat de onderliggende economische structuren werkelijk veranderen (Rambaree, 2020; Stamm et al., 2020). Hierdoor blijft het transformatieve potentieel vaak beperkt tot het corrigeren van ongelijkheid, zonder structurele oorzaken weg te nemen.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In dit artikel stellen we een voorlopige typologie voor eco-sociaal werk praktijken voor, die handelingsperspectieven biedt voor sociaal werkers die zich in dit veld willen begeven. Er is echter veel overlap tussen de verschillende typen. Eco-sociale innovaties kunnen bijvoorbeeld ook zorgen voor een meer relationeel wereldbeeld en opbouwwerkers kunnen ook betrokken zijn bij eco-sociale natuurinterventies. Verder onderzoek is dus nodig om te beoordelen of deze typologie stand houdt.

Tabel 2 biedt een overzicht van thema's en interventies die in de literatuur en praktijk worden genoemd binnen de drie categorieën van eco-sociaal werk. De lijst is niet uitputtend, maar geeft een indruk van de conceptuele spreiding binnen de categorieën van eco-sociaal werk.

Eco-sociaal werk wordt in de literatuur gepresenteerd als een veelbelovende benadering om ecologische duurzaamheid en sociale rechtvaardigheid met elkaar te verbinden en te komen tot transformatieve rechtvaardigheid. Onze analyse laat zien dat dit niet vanzelfsprekend is. Er is pas sprake van transformatieve rechtvaardigheid wanneer sociale en ecologische verhoudingen structureel veranderen. Eco-sociaal werk in de huidige praktijk is vaak fragmentarisch, instrumenteel en soms zelfs onbedoeld exclusief, zoals zichtbaar bij processen van groene gentrificatie of de beperkte toegankelijkheid van eco-sociale initiatieven.

Tabel 2: Categorieën, thema's en interventies.

Categorie	Thema's	Interventies
Eco-sociaal opbouwwerk	• Ecologische en sociale rechtvaardigheid • Dekoloniaal en antiracistisch perspectief • Inheemse kennis en belang van natuur • Voedselzekerheid en toegang tot groen • Intersectionaliteit: aandacht voor vrouwen, kinderen, ouderen en werkers • Platteland versus stedelijk • Mensenrechten • Holistische relatie met het niet-menselijke	• Beleidsbeïnvloeding voor klimaatrechtvaardigheid • Sociale actie en community organizing (voor land, lucht, water, leefomstandigheden) • Besluitvorming door gemeenschap • Adresseren van ecologische degradatie en slechte leefomstandigheden • Grassroots initiatieven ondersteunen • Strategieën voor adaptatie, mitigatie en veerkracht gemeenschap
Eco-sociale natuurinterventies	• Educatie en bewustzijnsprojecten • Mens – dier relaties versterken • Community gardening projecten • Natuur (en sport) interventies • Bosbaden • Interventies gericht op families en kinderen • Land-based practice	• Community supported agriculture voor duurzame voedselproductie • Co-housing projecten • Repair, recycle and re-use projecten • Sociale duurzame keukens
Eco-sociale innovaties	• Relatie tussen duurzaamheid en (sociale) economie • Solidariteits economie • Plattelijk - stedelijke dynamieken • Kunst en cultuur voor bewustwording • Armoede, werkloosheid en uitsluiting • Sociaal ondernemerschap • Degrowth/antikapitalistisch • Grassroots	

Eco-sociaal opbouwwerk laat zien dat samenwerking met bewoners en co-creatie veel potentie hebben om transformatieve rechtvaardigheid te bevorderen, maar alleen wanneer verduurzamingsprojecten van onderop en collaboratief worden georganiseerd. Het feit dat verduurzaming ongelijkheid kan vergroten zorgt voor spanningsvelden in de positie van de opbouwwerker. Eco-sociale natuurinterventies bieden interessante mogelijkheden om ecologisch bewustzijn te ontwikkelen en het antropocentrisme ter discussie te stellen, maar de natuur wordt bij dit soort interventies nog vaak instrumenteel gebruikt voor het vergroten van menselijk welzijn. Bij eco-sociale innovaties zien we transformatieve potentie in het ontwikkelen van alternatieve economische en sociale praktijken, maar samenwerking met gevestigde instituties of sectoren kan dit potentieel beperken, en risico's van uitsluiting blijven aanwezig. Al deze praktijken laten zien dat wanneer kritische vragen over rechtvaardigheid uitblijven, eco-sociaal werk onbedoeld juist bij kan dragen aan de bestendiging en vergroting van onrecht voor mens of natuur.

Het rechtvaardigheidskader van Fraser biedt een waardevol instrument om eco-sociaal werk kritisch te analyseren. Vragen als *wie profiteert, wiens stem en kennis worden erkend* en *wie heeft zeggenschap en invloed* maken zichtbaar hoe rechtvaardigheid gestalte krijgt. Naast dat zij nuttig zijn voor een analyse, kunnen deze vragen ook praktisch richting geven aan eco-sociale interventies. De beperkte aanwezigheid van voorbeelden van bereikte transformatieve rechtvaardigheid in de literatuur duidt niet op een gebrek aan potentieel, maar laat de noodzaak zien van de verdere ontwikkeling van en ruimte voor eco-sociaal werk. Om het aanwezige potentieel te benutten is het ten eerste van belang eco-sociaal werkers kennis ontwikkelen over duurzaamheid, (klimaat)onrecht en ecosociale principes, en ten tweede de ruimte krijgen om deze kennis in de praktijk te brengen en daarbij het perspectief, de ervaringen en zorgen van burgers centraal te stellen. Wij pleiten ervoor om transformatieve rechtvaardigheid voor ogen te houden, omdat eco-sociaal werk anders riskeert de ongelijkheid die het wil aanpakken juist in stand te houden.

Tegelijkertijd erkennen we dat Fraser's rechtvaardigheidskader ook beperkingen kent, en dat een ander analysekader mogelijk een ander verhaal vertelt. Wij hebben Frasers concept erkenning benut om te wijzen op miskenning van inheemse en lokale kennis. Mogelijk hadden andere benaderingen, zoals Frickers epistemische rechtvaardigheid of niet-westerse denkkaders als Ubuntu en Buen vivir tot andere of meer diepgaande inzichten geleid.

Ten slotte, om de vraag te beantwoorden of eco-sociaal werk ook bij kan dragen aan transformatieve rechtvaardigheid is verder onderzoek nodig. Bijvoorbeeld naar hoe het eco-sociaal

werkers al dan niet lukt om te gelijktijdig werken aan zowel duurzaamheid als rechtvaardigheid. Daarbij kunnen de volgende vragen richting bieden: Wat zijn strategieën waarmee eco-sociaal werkers institutionele beperkingen kunnen doorbreken? Hoe kunnen wederkerige relaties met de natuur worden ontwikkeld? Hoe zorgen eco-sociaal werkers voor radicale inclusie en de representatie van kwetsbare groepen in verhalen en praktijken van duurzaamheid? Daarbij zou een methodologie passen die verschillende vormen van kennis in gelijke mate waardeert. Alleen dan kan eco-sociaal werk bijdragen aan een duurzame en rechtvaardige toekomst.

VERKLARING VAN BELANGEN EN FINANCIERING

Deze studie is onderdeel van de voorbereiding voor een promotieonderzoek aan de Universiteit voor Humanistiek en HAN University of Applied Sciences. Ter financiering van deze studie is een beurs aangevraagd bij HAN University of Applied Sciences. De auteurs verklaren dat er geen sprake is van belangenverstrengeling met betrekking tot dit tijdschrift en het inhoudelijke onderwerp van dit artikel.

REFERENTIES

- Alston, M., Hazeleger, T., & Hargreaves, D. (2019). *Social work and disasters: A handbook for practice*. Routledge.
- Anguelovski, I. (2023). (In) justice in urban greening and green gentrification. In *The Barcelona School of ecological economics and political ecology: A companion in Honour of Joan Martinez-Alier* (pp. 235–247). Springer.
- Appleby, K., Bell, K., & Boetto, H. (2017). Climate change adaptation: Community action, disadvantaged groups and practice implications for social work. *Australian Social Work*, 70(1), 78–91. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2015.1088558>
- Barthel, S., Colding, J., Hiswåls, A.-S., Thalén, P., & Turunen, P. (2022). Urban green commons for socially sustainable cities and communities. *Nordic Social Work Research*, 12(2), 310–322. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1947876>
- Besthorn, F. H. (2012). Deep Ecology's contributions to social work: A ten-year retrospective. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 248–259. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00850.x>
- Besthorn, F. H., & McMillen, D. P. (2002). The oppression of women and nature: Ecofeminism as a framework for an expanded ecological social work. *Families in Society*, 83(3), 221–232. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.20>

- Billiot, S., Beltrán, R., Brown, D., Mitchell, F. M., & Fernandez, A. (2022). Indigenous perspectives for strengthening social responses to global environmental changes: A response to the social work grand challenge on environmental change. In *Ecosocial work in community practice* (pp. 96–116). Routledge.
- Bloei & Groei. (z.d.). *Over Bloei & Groei*. Retrieved February 19, from <https://www.bloeiengroei.org/over-bloei-groei/>
- Boetto, H. (2017). A transformative eco-social model: Challenging modernist assumptions in social work. *British Journal of Social Work*, 47(1), 48–67. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw149>
- Bot, J. (2023). *Opbouwwerker over eco-projecten: 'Mooie vorm van sociaal werk'*. BPSW. Retrieved Februari 19, 2025, from <https://www.bpsw.nl/actueel/opbouwwerker-over-eco-projecten-mooie-vorm-van-sociaal-werk/>
- Case, R. A. (2017). Eco-social work and community resilience: Insights from water activism in Canada. *Journal of Social Work*, 17(4), 391–412. <https://doi.org/10.1177/1468017316644695>
- Cauwels, F. (2022). *Social workers' perceptions on green gentrification: An exploratory case study on Brugse Poort (Ghent, Belgium)*. [Masters dissertation, Ghent University]. ugent.be/catalog/rug01. https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/003/013/354/RUG01-003013354_2021_0001_AC.pdf
- Cleary, J., & Dominelli, L. (2020). *Social work and disasters: Systematic literature review, main report*. Faculty of Social Sciences, University of Stirling, Stirling, Scotland.
- De Brabander, R. (2023). Voices of climate justice. Ecosocial work and the politics of recognition. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 32(4), 11–22. <https://doi.org/10.54431/jsi.790>
- De Brabander, R., De Jong, J., Van den Berg, K., Andries, M., & Ham, M. (2024). *Eco-sociale praktijken: Tien portretten*. Movisie.
- De Brabander, R., Hofs, J., De Jong, J., Kuiper, C., Ročak, M., & Van Pelt, M. (2022). *Pleidooi voor een eco-sociale benadering van sociaal werk*. BPSW. <https://www.bpsw.nl/no-category/pleidooi-voor-eco-sociale-benadering-van-sociaal-werk/>
- De Brabander, R., Jansen, E., De Jong, J., & Ročak, M. (2025). *Ecosociaal werken: De rol van de sociaal professional in de klimaatcrisis*. Uitgeverij Van Gorcum.
- Dominelli, L. (2013). Environmental justice at the heart of social work practice: Greening the profession. *International Journal of Social Welfare*, 22(4), 431–439. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12024>
- Dominelli, L. (2014). Promoting environmental justice through green social work practice: A key challenge for practitioners and educators. *International Social Work*, 57(4), 338–345. <https://doi.org/10.1177/0020872814524968>

- Downey, H., Spelten, E., Holmes, K., MacDermott, S., & Atkins, P. (2023). A green social work study of environmental and social justice in an Australian river community. *Social Work Research, 47*(3), 207–219. <https://doi.org/10.1093/swr/svad013>
- Fraser, N. (2008). Social justice in the age of identity politics: Redistribution, recognition, and participation. In *Geographic thought* (pp. 72–89). Routledge.
- Fricker, M. (2003). Epistemic justice and a role for virtue in the politics of knowing. *Metaphilosophy, 34*(1–2), 154–173. <https://doi.org/10.1111/1467-9973.00266>
- Gray, M., & Coates, J. (2012). Environmental ethics for social work: Social work's responsibility to the non-human world. *International Journal of Social Welfare, 21*(3), 239–247. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00852.x>
- Hasan, F., Marsia, S., Patel, K., Agrawal, P., & Razzak, J. A. (2021). Effective community-based interventions for the prevention and management of heat-related illnesses: A scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(16), 8362. <https://doi.org/10.3390/ijerph18168362>
- Hermans, K., Stamm, I., Matthies, A.-L., & Elsen, S. (Eds.). (2025). *Ecosocial Work and Sustainability Transitions: Theories, Methodologies and practices*. Bristol University Press.
- Hogeschool Arnhem Nijmegen. (2023). *Sociale Duurzame Praktijken*. <https://www.han.nl/onderzoek/lectoraten/sociale-duurzame-praktijken/>
- Hogeschool Inholland. (2022). *Ecosociaal werk*. <https://www.inholland.nl/onderzoek/lectoraten/ecosociaal-werk/>
- Hou, X., Ma, Y., Wu, Y., & Wang, W. (2020). Implementing green education of urban families: An action research project in Beijing, China. *Action Research, 18*(1), 19–47. <https://doi.org/10.1177/1476750319889385>
- Huis van Compassie. (z.d.). *Voedselhub*. Retrieved February 19, from, <https://huisvancompassienijmegen.nl/voedselhub/>
- IFSW. (2010). *The global agenda for social work and social development: Commitment to action*. International Federation of Social Workers. https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/ifsw-cdn/assets/ifsw_24848-10.pdf
- Igalla, M., & Van Meerkerk, I. (2015). De Duurzaamheid van Burgerinitiatieven. Een Empirische Verkenning (The Sustainability of citizen initiatives. An Empirical exploration). *Bestuurswetenschappen, 69*(3), 25–53. <https://doi.org/10.5553/Bw/016571942015069003003>
- Jhagroe, S. (2024). *Voorbij duurzaamheid*. Mazirel Pers. <https://www.walburgpers.nl/nl/book/9789464564259/voorbij-duurzaamheid>

- Joyner, M., Hafter-Manza, D., Littig, G., Havill, T., & Thurber, A. (2024). From food security to food sovereignty: Preparing social workers to effectively intervene in food systems. *Social Work Education*, 43(9), 2669–2685. <https://doi.org/10.1080/02615479.2023.2280602>
- Kaffrell-Lindahl, A., & Sewpaul, V. (2026). Disrupting neoliberalism and human-induced climate change: Emancipatory social work for ecosocial justice. *Critical and Radical Social Work*, 14(1), 92–109. <https://doi.org/10.1332/20498608Y2024D000000023>
- Krings, A., & Schusler, T. M. (2020). Equity in sustainable development: Community responses to environmental gentrification. *International Journal of Social Welfare*, 29(4), 321–334. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12425>
- Ku, H. B., & Kan, K. (2020). Social work and sustainable rural development: The practice of social economy in China. *International Journal of Social Welfare*, 29(4), 346–355. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12422>
- Labron, M. (2022). 'Walking the talk' of environmental social work practice: Lessons learned from social workers committed to land-based practice in the Northwest Territories. [Doctoral dissertation, University of Northern British Columbia].
- Lee, H., Calvin, K., Dasgupta, D., Krinner, G., Mukherji, A., Thorne, P., Trisos, C., Romero, J., Aldunce, P., & Barret, K. (2023). IPCC, 2023: Summary for policymakers. In Core Writing Team, H. Lee, & J. Romero (Eds.), *Climate change 2023: Synthesis report. Contribution of working groups I, II and III to the sixth assessment report of the intergovernmental panel on climate change*. IPCC, Geneva, Switzerland. <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647>
- Levin, L., & Nevo, M. (2024). Person, people, planet: Eco-systematic analysis of older adults' experiences of engagement with nature and discourse about nature. *Journal of Gerontological Social Work*, 67(4), 541–557. <https://doi.org/10.1080/01634372.2024.2339973>
- Live + Breathe. (z.d.). *LIVE + BREATHE – Make noise for clean air*. Retrieved February 19, 2026, from, <https://welveandbreathe.org/>
- Louis, N., Kocketso, M. F., & Calvin, M. J. (2019). Role of social workers in mitigating the effects of climate change in Makonde communal lands, Zimbabwe. *e-BANGI*, 16(9), 172–183.
- Lysack, M. (2015). Effective policy influencing and environmental advocacy: Health, climate change, and phasing out coal. *International Social Work*, 58(3), 435–447. <https://doi.org/10.1177/0020872814567485>
- Lytzen, A., & Kineweskwêw, C. R. (2024). Eco-social work and the healing and transformative powers of Nature: Towards an eco-centric practice. In *Rights of nature in Europe* (pp. 341–361). Routledge. <https://www.routledge.com/Rights-of-Nature-in-Europe-Encounters-and-Visions/GarciaRuales-Hovden-Kopnina-Robertson-Schoukens/p/book/9781032332659>

- Marques, E., & Fernández-Pacheco, J. L. (2020). Blue social work and Atlantic Museum: A successful case study of what can be done to achieve a sustainable future. *Espacios Transnacionales: Revista Latinoamericana-Europea de Pensamiento y Acción Social*, 8(15), 106–115.
- Mason, L. R., Melton, C. C., Gray, D., & Swallow, A. L. (2022). Climate change, social work, and the transition away from fossil fuels: A scoping review. *Sustainability*, 14(12), 7086. <https://doi.org/10.3390/su14127086>
- Matthies, A. L., Peeters, J., Hirvilammi, T., & Stamm, I. (2020). Ecosocial innovations enabling social work to promote new forms of sustainable economy. *International Journal of Social Welfare*, 29(4), 378–389. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12423>
- Matutini, E., Busacca, M., & Da Roit, B. (2023). Ready, steady, go? Obstacles to the spread of eco-social work approaches: An Italian case study. *Sustainability*, 15(4), 3050. <https://doi.org/10.3390/su15043050>
- Milbourne, P. (2012). Everyday (in)justices and ordinary environmentalisms: Community gardening in disadvantaged urban neighbourhoods. *Local Environment*, 17(9), 943–957. <https://doi.org/10.1080/13549839.2011.607158>
- Nicli, S., Elsen, S. U., & Bernhard, A. (2020). Eco-social agriculture for social transformation and environmental sustainability: A case study of the UPAS-project. *Sustainability*, 12(14), 5510. <https://doi.org/10.3390/su12145510>
- Nöjd, T., Kannasoja, S., Niemi, P., Ranta-Tyrkkö, S., & Närhi, K. (2024). Ecosocial work among social welfare professionals in Finland: Key learnings for future practice. *International Journal of Social Welfare*, 33(3), 732–744. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12638>
- Nyahunda, L. (2021). Social work empowerment model for mainstreaming the participation of rural women in the climate change discourse. *Journal of Human Rights and Social Work*, 6(2), 120–129. <https://doi.org/10.1007/s41134-020-00148-8>
- Nyahunda, L., Makhubele, J. C., Mabvurira, V., & Matlakala, F. K. (2021). Vulnerabilities and inequalities experienced by women in the climate change discourse in South Africa's rural communities: Implications for social work. *The British Journal of Social Work*, 51(7), 2536–2553. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa118>
- Obeng, J. K., Kangas, K., Stamm, I., & Tolvanen, A. (2023). Promoting sustainable well-being through nature-based interventions for young people in precarious situations: Implications for social work. A systematic review. *Journal of Happiness Studies*, 24(8), 2881–2911. <https://doi.org/10.1007/s10902-023-00683-x>
- Odekerken, M., Brock, A., Haydary, M., & Bellaart, H. (2021). *Naar een inclusieve energietransitie: Belemmeringen en bouwstenen bij de participatie van inwoners met een migratieachtergrond*. Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS). <https://klimaatverbond.nl/wp-content/uploads/2021/05/Publicatie-Inclusieve-Participatie-2021.pdf>

- Pavani, L., & Ganugi, G. (2024). Social sustainability: What implications for social work? *European Journal of Social Work*, 27(6), 1271–1286. <https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2330383>
- Peeters, J. (2012). The place of social work in sustainable development: Towards ecosocial practice. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 287–298. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00856.x>
- Pfeifer, G. M. (2016). Pesticides, migrant farm workers, and corporate agriculture: How social work can promote environmental justice. *Journal of Progressive Human Services*, 27(3), 175–190. <https://doi.org/10.1080/10428232.2016.1196428>
- Powers, M. C. (2016). Transforming the profession: Social workers' expanding response to the environmental crisis. In *The Ecosocial Transition of Societies: The contribution of social work and social policy* (pp. 286–300). Routledge.
- Rambaree, B. B. (2020). Ecosocial work through corporate social responsibility: The case of company engagement with civil society in coastal communities in Mauritius. *Journal of the Indian Ocean Region*, 16(1), 47–62. <https://doi.org/10.1080/19480881.2020.1709375>
- Rambaree, K. (2024). Chapter 1: Ecosocial work and transformational teaching and learning: Navigating Through complex and contested concepts. In *Teaching and learning in ecosocial work: Concepts, methods and practice* (pp. 17–36). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-58708-5_2
- Rambaree, K., Sjöberg, S., & Turunen, P. (2022). Ecosocial change and community resilience: The case of “Bönan” in glocal transition. In *Ecosocial Work in Community Practice* (pp. 29–46). Routledge.
- Ramdani, J., Gunawan, B., & Darwis, R. S. (2022). The contribution of green social workers in addressing the impacts of climate change in Indonesia. *JPPM (Jurnal Pendidikan dan Pemberdayaan Masyarakat)*, 9(1), 50–60. <https://doi.org/10.21831/jppm.v9i1.49822>
- Ramírez Naranjo, N. (2022). Practices and knowledge of socio-environmental organisations and movements in Maule, Chile and Antioquia, Colombia. *The British Journal of Social Work*, 52(8), 4990–5008. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac107>
- Rao Dhananka, S., Deepak, A., & Cordoba, S. (2023). *Social work, people's assemblies and the creation of new eco-social contracts: Exploring reform pathways for the United Nations*. Proceedings of the UNRISD Global Policy Seminar for a New Eco-Social Contract, Bonn, Germany, 29–30 August 2023.
- Revanth, R., Snowlin, S. D., Abraham, A., & Little Flower, F. X. L. (2025). A review on social work and climate change: The need for a transdisciplinary approach. *Journal of Social Work Practice*, 39(2), 149–163. <https://doi.org/10.1080/02650533.2024.2411048>

- Slattery, M., Ramsay, S., Pryor, A., Gallagher, H., Norton, C. L., Nikkel, L., Smith, A., Knowles, B., & McAuliffe, D. (2023). Nature-based interventions in social work practice and education: Insights from six nations. *International Social Work*, 66(6), 1686–1700. <https://doi.org/10.1177/00208728221123160>
- Smith Ahern, E. (2020). Resistance and renewal: How native food sovereignty movements should guide human rights and social work. *Journal of Human Rights and Social Work*, 5(4), 236–245. <https://doi.org/10.1007/s41134-020-00122-4>
- Stamm, I., Matthies, A.-L., Hirvilammi, T., & Närhi, K. (2020). Combining labour market and unemployment policies with environmental sustainability? A cross-national study on ecosocial innovations. *Journal of International and Comparative Social Policy*, 36(1), 42–56. <https://doi.org/10.1017/ics.2020.4>
- Teixeira, S., Mathias, J., & Krings, A. (2022). The future of environmental social work: Looking to community initiatives for models of prevention. In *Ecosocial Work in Community Practice* (pp. 216–231). Routledge.
- Thysell, M., & Cuadra, C. B. (2023). Imagining the ecosocial within social work. *International Journal of Social Welfare*, 32(4), 455–472. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12571>
- Twikirize, J. M., Tusasiirwe, S., & Mugumbate, R. (Eds.). (2023). *Ubuntu philosophy and decolonising social work fields of practice in Africa*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003330370>
- Van den Berg, K., De Brabander, R., Jansen, E., De Jong, J., Luttik, E., Panhuijzen, B., & Ročak, M. (2024). *Het heeft wat voeten in de aarde: Sociaal werkers over kansen en uitdagingen van ecosociaal werk*. Movisie. https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2024-09/Het_heeft_wat_voeten_in_de_aarde.pdf
- Vicario, S., Gui, L., & Sinigaglia, M. (2025). Embedding sustainability in local welfare systems: Bottom-up contributions from social workers and care professionals in public and third sector organisations. *European Journal of Social Work*, 28(1), 168–181. <https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2368259>
- Wang, Y., Gao, Q., Pei, F., Wang, Y., Cheng, Z., Zhang, J., & Wu, Y. (2023). Innovative technology-enhanced social work service during COVID-19: How 'Garden on the Balcony' promoted resilience, community bonds and a green lifestyle. *Qualitative Social Work*, 22(2), 321–339. <https://doi.org/10.1177/14733250211059431>
- Willoughby, M. (2020). The natural world: The role of ecosocial work during the COVID-19 pandemic. In *Shared Trauma, Shared Resilience During a Pandemic: Social Work in the Time of COVID-19* (pp. 193–203). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-61442-3_21